

LANGS OSLOS ELVER OG BEKKER:

«To historiske byelver» – Hovinbekken og Alna

ELVEVANDRINGEN MED OSLO ELVEFORUM FØLGER DENNE GANG TO ELVELØP SOM BEGGE HAR SPILT EN VIKTIG ROLLE I BYHISTORIEN. DE KAN FORTSATT OPPLEVES SOM VERDIFULLE NATURMILJØER. MEN MYE ARBEID GJENSTÅR.

AV IDA F. TØNNESSEN

Elvene har ligget der hele tiden, og de som levde her i tidligere tider, og de som lever her i dag, har tatt dem i bruk på forskjellige måter. Det ser vi langs Alna – tidligere kalt Loelva – og den fjorten kilometer lange strekningen fra markagrensen til fjorden. Elven er grunnlag for variert natur, og den har hatt en sentral rolle i utforming og bruk av jordbrukslandskapet og ved etablering av industri. I de største vannfallene ved Grorud, Bryn og Kværner har det siden middelalderen vært drevet kverner, sager og møller. Teglværkene har også hatt sin naturlige plass langs elvene.

Den andre historiske elven, Hovinbekken – også kalt Klosterelva – har hatt noe av den samme utvikling. Vi begynner med Hovinbekken.

Ida Fossum Tønnessen f. 1942, er landskapsarkitekt, har drevet eget kontor, vært medlem av bystyret, Oslo Byes Vels styre og Park- og idretts-sjef i Oslo kommune. Har vært seniorrådgiver i Byrådsavdeling for miljø og samferdsel for «Gorudalsprosjektet». Er pensjonist og leder av Oslo Elveforum. Nestleder i Oslo Byes Vels styre fra 2010.

Bildene i artikkelen er tatt av forfatteren hvis annet ikke er opplyst.

Alna ved Hølaløkka like før elven går under jernbanen.

Hovinbekken – Oslos mest åpnings-aktuelle vannvei

Hovinbekken kommer fra Grefsen/Årvollmarka med Isdammen og Kapteinsputten som tydelige kildevann. Den er åpen over Årvoll, Brobekk og Risløkka, men er lukket fra Økern nedover Ensjø mot Grønland, før den havner i Akerselva-kulverten. Den har hatt, som de andre elvene, en rekke sidebekker som er lagt i rør. Dette er et av de mer ukjente vassdrag i byen, men det som er spennende her, er at den er også et av de vassdrag som det jobbes veldig aktivt med å få åpnet.

DUGNADSINNSATS OG TILGJENGELIGHET

Tilgjengeligheten er god langs den åpne del av bekken som er åpen fra Risløkka og oppover mot Brobekk, Årvoll, Isdammen og videre på turveier i Lillomarka mot Lindrudkollen og Kapteinsputten. Et hyggelig navn langs denne bekken er Barkebåtbekken hvor man i 2007 fikk anlagt en ny tursti.

Etter iherdig innsats fra blant andre Oslo Elveforum og

lokalmiljøet, kjøpte Oslo kommune Isdammen med tilhørende hus i 2008. Dette var for nærmiljøet en stor miljøbegivenhet. Det vises også ved at lokale krefter med speiderne i spissen tidlig tok initiativ til ytre oppussing av huset.

Starter man turen oppe ved dammene Kapteinsputten, Trollvann, Isdammen og Badedammen på Årvoll, kan man innlede utflukten med et friskt bad underveis. Etter hvert vil også Bjerkedalen vannpark komme til. Vannet er så rent at bekkeroye finnes i den øvre del av bekken. Det er ingen dårlig opplevelse i utkanten av en storby.

Syd for Årvolldammen finner vi den idylliske Bekkedalen med sine 112 plantearter. For 10000 år siden lå dalen som havbunn. Strandlinjen lå ca 200 meter høyere enn i dag. Dalbunnens marine leire og istidsmorene gir god næring og fuktighet til dagens unike flora. Dalen var for få år siden et villnis og fyllplass. Den ble ryddet ved årtusenskiftet av lokale ildsjeler og tursti anlagt. I nedre enden av dalen forsvinner bekken under Trondheimsveien, men først etter å ha passert under en flott bru – Bekkedalsbrua.

PLANER FOR GJENÅPNING

Hovedutfordringen for Hovinbakkens fremtid, består i å følge opp flere omfattende, realistiske planer som er utarbeidet for åpning av bekken. Dette er det vassdraget i Oslo som, fordi det er mest lukket, har det største åpningspotensialet! Det foreligger planer for byutvikling med gjenåpning av bekken i Hasleområdet og i Ensjøbyen. Det er også laget spennende rapporter om mulighet for videre åpning til Jordal og Klosterenga. I byhistorisk sammenheng vil en synliggjøring av bekken der Nonneseter kloster lå, eventuelt med en egen tilkøpling til Middelaldervannspeilet, være betydningsfull.

En av de realistiske planer som foreligger er gjenåpning av Hovinbekken i Bjerkedalen på Økernbråten med anlegg av flott vannpark. Det er også et ønske om gjenåpning av en bekestump ovenfor Badedammen på Årvoll. Dermed kan denne dammen tilføres naturlig bekevann til erstatning for nåværende vanntilførsel fra ledningsnettet. Det å få opparbeidet en turvei langs hele det gjenåpnede vassdraget oppover fra fjorden anser vi som en fast standard når rehabiliteringsarbeidet gjennomføres.

Isdammen og anlegget omkring bør med enkle midler kunne settes i stand som et samlingssted med omfattende bruksmuligheter i sosial og miljømessig sammenheng. Selve dammen ble bygget i 1920. Viktige kulturminner som isdriften, steinhoggervirksomheten og teglverksdriften peker seg ut for markeringer/vernetiltak langs Hovinbekken.

KOMMUNALT BYØKOLOGISK PROGRAM

Takket være Oslo kommunes storstilte satsing på de blågrønne verdiene ved den senere byutviklingen, og ikke minst oppfølging av sitt eget Byøkologisk program, er situasjonen for Hovinbekken fullstendig endret, noe vi alle gleder oss over. I dag fins det, som tidligere nevnt, høyst aktuelle og i stor grad vedtatte planer for nesten sammenhengende bekkeløp fra Lillomarka til fjorden.

Åpningsstedene ovenfra og nedover er:

Kapteinsputten, Hovinbakkens øverste kildevann.

Hovinbakkens kildevann, Isdammen på Årvoll.

- Bjerkedalen vannpark på Økernbråten
- Stort vannspeil på Teglverkstomt på Hasle
- Bekkeåpning i Ensjøbyen med senere oppfølging gjennom Jordalområdet
- Bekkeåpning på Klosterenga helt ned mot Grønlandsleiret

Dette betyr at det bare er den siste biten mot Middelaldervannspeilet som gjenstår!

Siste glimt av Hovinbekken der den forsvinner i kulvert på Risløkka.

rinnelige historie er det snart på tide å få elven åpnet og tilbake i bybildet igjen. Samtidig som det vil være et nødvendig og riktig historiefortellende element, vil en elveåpning her bli til stor berikelse for miljøet i Gamlebyen. Ifølge Byøkologisk program er det godt håp om å få dette på plass.

Alna – en blågrønn streng gjennom Groruddalen

Vår andre historiske i denne artikkel er Alna. Vi starter vår vandring i Middelalderparken. Det var der Alna møtte fjorden før noen syntes den gjorde seg best i rør gjennom Ekebergfjellet i 1922. Middelalderparken viser hvordan sjøfronten lå på 1300-tallet, altså i høymiddelalderen. Allerede på 1000-tallet ble St. Hallvardkatedralen og Mariakirken oppført. Det var her kongen og biskopen hadde sine borger. Og det var her en av byens bemidlede menn senere bygget Saxegården.

BYHISTORIEN I KORTVERSJON

La oss ta en liten oppfriskning av historien først, siden vi bruker overskriften «To historiske byelver».

Sletten nedenfor Ekeberg, hvor Alna løp ut i fjorden, er stedet hvor Oslo ble grunnlagt. Selv om elven er borte og ført i kulvert ut i fjorden lenger sør, vitner restene av den første bydannelsen om elvens historiske betydning.

Det opprinnelige Oslo lå mellom Alna og Klosterelva (nå kalt Hovinbekken). Arealet var ikke stort, så byens innbyggere hadde nok et nært forhold til disse elvene. For å komme inn i byen fra sør måtte

man over Alna på Geitabru, fra nord over Klosterelva på Nonnebrua.

Geitabru lå omtrent der hvor Oslogate krysser over elven i dag. Navnet Geitabru skyldes at byens geiter måtte over brua for å beite i Ekebergskråningen. Denne brua har imidlertid også spilt en viktig rolle forsvaremessig, og i 1240 etter at han hadde inntatt byen, lot Håkon Håkonsson reise et forsvarstårn på brua. Hertug Skule og Håkon Håkonsson kom nemlig i 1240 i et sammenstøt ved Geitabru.

Navnet *Nonnebrua* er også lett å forklare ettersom Nonneseter kloster lå ved Klosterelva der den munnet ut i fjorden. Nonneseter kloster lå der Grønlandsleiret 73 ligger i dag. I gamle dager lå det på det som kaltes «Leiran» like nord for Hovinbekken.

Nonneseter kloster ble trolig grunnlagt i 1186. Dette var et Benediktinerkloster som var viet til Jomfru Maria. Klosteret ble revet i 1616. De som har lest Sigrid Undsets middelalderroman med Kristin Lavransdatter som novise i klosteret, vil vite at det var her Sigrid Undset stedfestet sin handling.

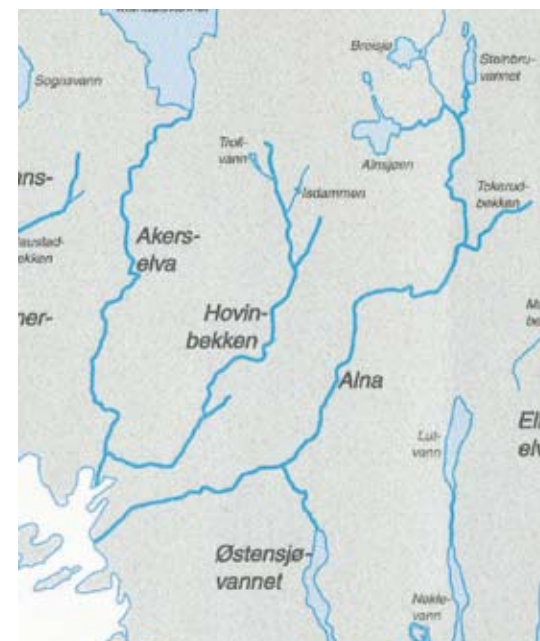
Elven ble da som nå, brukt som avfallsplass. Etter hvert ble det forbud mot dette, og i en forordning for Oslo av 15. mai 1595 ble det etter kapittel 4 forbudt å kaste huder, skinn, møkk, åtsler eller annen forurensning ut i elven fra Nonnebrua. Straffen var en mark sølv og påbud om opprenskning. Slik burde det være i dag også for alle som kaster skrotet sitt i elvene.

Alnas munning var mye større enn munningen på Klosterelva. Den hadde en bredde ytterst på ca 70 meter. Det ga en beskyttet ankrings- og opptrekks plass for båter og var en viktig årsak til at byen ble anlagt akkurat her. På dette stedet var båttrafikken stor i middelalderen, og naustene og sjøbodene lå tett i tett så langt opp som til Geitabru. Med all virksomheten ute på Øra med tre kirker, kongens borg og bryggene mot fjorden, var det attraktivt å skaffe seg båt plass her.

På den andre siden av elven ved Geitabru

Kart av middelalderoslo viser byens beliggenhet mellom de to historiske elvene. Hovinbekken og Alnas nåværende løp mot fjorden.

lå Fransiskanerklosteret, som etter reformasjonen i 1537 ble skjenket Oslos borgere som hospital av kong Christian 3. I 1739 ble det bygd et eget murhus for sinnslidende, «Dollhuset». I dette som i dag heter Oslo Hospital, har det vært drevet sykehus sammenhengende frem til i dag.

Alt dette er lenge siden. Byen ble flyttet, og gamle Oslo ble glemt. Elven der nede ble også glemt. Skal vi finne den igjen, må vi opp til Kværnerbyen og over Enebakkveien til Svartdalen. Der renner elven frisk og frodig. Elven kan, med noen avbrekk, følges til fots langs Oslos lengste turvei (D10) fra OBOS-byen på Kværner, via Bryn stasjon, Alnaparken og Grorud stasjon opp til Vestli med til-

løpet Tokerudbekken.

Fra Grorud jernbanestasjon kan turvei D9 følges forbi Hølaløkka og Leirfossen opp mot Steinbrudammen i Lillomarka. Alnas hovedkilde, Alnsjøen, nås via Ammerudveien og Alundamveien.

KVÆRNER BRUG

Ved Kværner må vi gjøre en stopp. Det er en grunn til at det heter Kværner. I denne fossen har det selvfølgelig

vært en kvern. Dette ga også navnet til en av Norges største industri- bedrifter, Kværner industrier.

I Kværnerfallet anla Oluf Onsum Kværner Brug i 1853. Samme høst kjøpte han Kværner Møllebrug ved Kværnerfossen, tegnet det første vannhjulet for å hente drivkraften fra Alna, og ble selve drivkraften i utviklingen av storbedriften Kværner Brug. Denne hadde leveranser av maskiner til celluloseindustrien, turbiner til vasskraftutbyggingen, stål til skipsverftene, kjeler til hvalkokerier, stålkonstruksjoner til broer og mangfoldig annet.

Fra Kværnerbyen går vi inn i Svartdalen. Vi finner mye på vår vei oppover denne lille dalen. Her går Alna i et dypt gjel, og dette er en del av den såkalte Ekebergforkastningen, med leirskifer og kalkstein på den ene siden og det mye eldre grunnfjellet med gneis på den andre siden mot Ekeberg. I dalbunnen på nordsiden av elven er det edelløvs- skogen som rår. Det skyldes næringsrike bergarter, mens det i grunn- fjellsskråningen opp mot Ekeberg vokser furu og granskog. Svartdalen har et høyt artsmangfold av både dyr og fugler. I alt 29 fuglearter er

registrert. Rev, grevling og rådyr føder ungene sine her og trives utmerket selv om vi nå nesten er i byen.

IKKE BARE EN BEKK

«Det er jo bare en bekk» får vi ofte høre. Jeg sitter og leser i Friluftsetatens fine hefte «Alnanaturen – en veiviser til dyr, fugler og vegetasjon». Den viser en bekk med et artsmangfold som det er verd å ta vare på. Jeg siterer fra heftet:

«Alna renner gjennom Groruddalens gamle jordbrukslandskap. Rester av gamle enger, rik og variert løvskog og våtmark skaper variasjon i elvelandskapet. Viltet finner leveområder i kantskoger, skogholt, hager og parker langs vassdraget og i bebyggelsen rundt. Både rev, rådyr og grevling føder unger langs Alna. I alt ti pattedyr og om lag seksti fuglearter har funnet leveområder langs vassdraget. I tillegg kommer et rikt planteliv.»

Det er altså ikke bare en bekk, men et levende stykke natur og kul- turlandskap hvor elven er en viktig del av denne helheten.

BRUVIN

Lenger opp i elven møter vi en ny foss, Brynfossen, og den har selvføl- gelig også blitt utnyttet til industriproduksjon. Ved Brynfossen lå Joh. Petersen AS Lin- og Bomul- svarefabrikker. En spesialitet fra fabrikken var mønster- vevd tekstiltapet som blant annet er levert til Oslo rådhus og FN-bygningen i New York.

Vi skal gjennom Bryn med jernbanestasjon og nærings- virksomhet. Da jernbanen kom i 1854, ga disse nye transportmulighetene liv til en rekke nye bedrifter som etablerte seg her. Bryn var Norges første stasjonsby. Den

Alna på vei ned Svartdalen.

Svartdalen med forkast- ningssonen mot Ekeberg.

Østensjøvannet.

første stasjonsbygningen var et lite trehus. I 1880 kom den gule murbygningen som vi ser her i dag. I 1902 kom den siste stasjonsbygningen, en lav gul trebygning på motsatt side av sporet. I dag er stasjonen ubetjent.

Brua som her går over Alna, er opphavet til steds- og gårdsnavnet Bryn – norrøn bruvin (vin = eng). Når vi står på brua her, kan vi se et viktig vannutløp. Det er Østensjøbekken som kommer fra Østensjøvannet, altså en sideelv til Alna. På den andre siden av jernbanen er det en rød mursteinsbygning satt opp i 1880-årene, Akers bryggeri. I den første tiden brukte bryggeriet vannet fra Østensjøbekken i ølproduksjonen.

Alnadyll nedre del.

Teglverk var det også langs elven. De to mest kjente i dette området var Bryn og Kristiania teglverk som startet opp i 1873 og 1897. Vi ser tydelige rester som står igjen etter en betydelig virksomhet. Det var også en rekke andre bedrifter her som nå er borte.

En annen betydelig virksomhet i dette området var Bryn & Halden Tændstikfabrikker (1878–1932) som opprettet et stort antall arbeidsplasser for kvinner. Som vi forstår er

området preget av betydelig industrihistorie knyttet til elv og jernbane.

Før vi forlater første etappe av turen vår, må vi nevne at da elven fikk renne fritt, buktet den seg fra Kværnerfossen og nedover Lodalen før utbygging av jernbanen i 1922 flyttet elven inn i et rør i Ekebergfjellet.

KULVERT OG NATUR

Vi forlater Brynområdet og ser at under Tvetenbrua forsvinner elven i en kort kulvert. På vår videre vandring møter vi etter hvert noen hindringer før vi kan gå inn i et rolig og spennende naturområde – Breivoll og Smalvoll. Fra Tvetenbrua og oppover buktet elven seg gjennom et vakkert landskap. Elven slynger seg i vide meandersvinger gjennom store, åpne strandsumpområder. Smalvollen ser ut som et jomfruelig område som har ligget slik siden tidenes morgen. Det er ikke tilfelle. Selv om det var vått, ble sumpene benyttet intensivt til slått og beite av Tveten gård helt frem til 1950-tallet. Også liene mot

jernbanen, i dag rik øde eng, ble beitet. Naturlige endringer skjer langs elveløpet hele tiden. Elveløpet skifter leie og skaper nye veier for vannet og god grobunn for plantene.

Tveten gård, som ligger på høyden ovenfor bekken, er en av de store gårdene i Groruddalen. Kjent tilbake til middelalderen. Gården ble i 1408 lagt inn under Hovedøya kloster og tilhørte kirken frem til 1537. Deretter ble den krongods. Den er nå i kommunalt eie og brukes til ulike kulturaktiviteter i Alna bydel.

Av andre gamle gårdsanlegg som har navnsatt området, er foruten Smalvollen, som var husmannsplass under Tveten gård, Søndre Alna, Nedre Breivoll.

Alnabru er egentlig navnet på brua der Strømsveien krysset Alna. I dette område lå også Alnagårdene, en på hver side av Strømsveien. Begge var krongods og nevnes første gang i lensregnskapet for 1639–40.

Vårt neste hinder er E6. Ikke lett å krysse, men det er mulig ved å følge turveiskilt. På vår vei oppover møter vi Tittutgrenda, et lite boligområde med småhus mellom Alna og Strømsveien. Navnet Tittut er egentlig navnet på en husmannsplass under Hovin gård, som lå med et fint utsyn over Alnabru og Ulvenområdet.

Ved Ødegården forsvinner elven i rør. Under Alnabruterminalen er 1,3 kilometer av elven overdekket. Her forsvant elv og landskap så sent som på midten av 1980-tallet – mennesker har satt spor i form av ødelagt natur. Det var nettopp her elven krysset den store endemoren fra siste istid.

ALNAPARKEN

Etter en drøy kilometer uten elv, kommer vi frem til Nedre Kalbakkvei hvor vi finner elven igjen. Elven går i naturlige slynger, bare avbrutt av korte strekninger hvor den er rettet ut. Vi er nå i Alnaparken hvor Tokerudbekken slutter seg til Alna oppe ved Brubakk. Nyland er et annet navn i Alnaparken. Her er det hyggelig å vandre. Selv traff jeg for noen år tilbake en elgku med kalv. På min siste vandring hilste jeg på et andepar på elvebredden. En amfibiedam er også med på å understreke mangfoldet av dyr og planteliv i denne parken, som ble åpnet i

Alnabruterminalen.

Amfibiedam i Alnaparken.

bekkeløpet fra områdene opp mot Gjelleråsen. Vil vi ta en lengere avstikker, kan vi følge bekken videre langs Maria Dehli's vei, hvor det er anlagt en tursti. Langs Rommensletta er tilløpet Tokerudbekken overdekket drøyt 1,5 kilometer.

En rekke sidebækker er lagt i rør. Gjennom Alnaparken og videre oppover langs Alna og Fossumbekken/Tokerudbekken er det siden årtusenskiftet gjort en stor innsats med å sikre en åtte kilometer lang turveiforbindelse helt opp til grensen mot Skedsmo kommune. Ved Haugenstua ble turveien ført under jernbanelinjen i 2008.

Ved Grorud jernbanestasjon er turveien langs Tokerudbekken i hovedsak bygd som en bordgang i tre, en halv meter over bakkenivå. Hensikten er å spare naturen for inngrep. Den øvre del av bekken fra grensen mot Nittedal går gjennom et særpreget kulturlandskap. Rike

Hølaløkka blomstereng.

år 2000 i rehabilitert stand.

Vi må si noe om det store leirfallet i dalen. For 8300 år siden gikk det et stort leirras i dalen. Det startet i Stovner/Tokerudområdet og stoppet ved Alfasetmorenen. Det er klart at dette har satt sitt preg på landskapet i denne delen av dalen hvor Fossumbekken/Tokerudbekken renner gjennom.

TOKERUDBEKKEN

er det seks kilometer lange bekkeløpet fra områdene opp mot Gjelleråsen. Vil vi ta en lengere avstikker, kan vi følge bekken videre langs Maria Dehli's vei, hvor det er anlagt en tursti. Langs Rommensletta er tilløpet Tokerudbekken overdekket drøyt 1,5 kilometer.

En rekke sidebækker er lagt i rør. Gjennom Alnaparken og videre oppover langs Alna og Fossumbekken/Tokerudbekken er det siden årtusenskiftet gjort en stor innsats med å sikre en åtte kilometer lang turveiforbindelse helt opp til grensen mot Skedsmo kommune. Ved Haugenstua ble turveien ført under jernbanelinjen i 2008.

Ved Grorud jernbanestasjon er turveien langs Tokerudbekken i hovedsak bygd som en bordgang i tre, en halv meter over bakkenivå. Hensikten er å spare naturen for inngrep. Den øvre del av bekken fra grensen mot Nittedal går gjennom et særpreget kulturlandskap. Rike enger på de gamle jordene til Bånkall gård nord for golfbanen på Rommen, viser at plantelivet fremdeles bærer preg av gammelt kulturlandskap.

Tokerudbekken har gravd seg dypt ned i løsmassene og danner et markert daldrag. I nord har elven skåret seg helt ned i berget og danner fine stryk over svabergspartiene. Gjennom hele draget finner vi rik vegetasjon og fine naturopplevelser før elven forsvin-

ner inn i et rør sørøst for Rommen skole. Her var nemlig frem til midten av 1960-årene Oslo kommunes søppelfyllplass, som nå er omgjort til viktige treningsfelt. Vi finner elven igjen ved Maria Dehli's vei og inn i Alnaparken.

NYTT LIV MELLOM MOTORVEIER OG JERNBANE

Neste store samferdselshindring er Østre Aker vei og jernbanen. Vi må helt opp til Stanseveien og Hølaløkka for å finne elven igjen. Her var det også et fossefall som ble utnyttet til industriproduksjon. Området rundt de gamle fabrikkbygningene var forslummet, og elven gikk i rør under området. Planene var å lage en stor parkeringsplass på området, men i min tid som leder av daværende Park- og Idrettsvesenet ble vi, sammen med Vann- og Avløpsetaten, enige om å åpne elven og lage en park der. Fra å være et slitent, gresskledd område fullt av søppel, ble området omskapt.

Alna vannpark ble anlagt omkring år 2000. En gjenåpnet strekning gjennom Hølaløkka vannpark, inkludert den spektakulære Leirfossen, strekker seg over ca. 300 meter. Hølaløkka-prosjektet fremstår etter mitt syn som et utstillingsvindu for fysisk, økologisk og estetisk vassdragsrehabilitering i et urbant område. Krysset Gangstuveien/Grorudveien er under omlegging og rehabilitering for å kunne åpne Leirfossen. Ferdigstilling oktober/november. Leirfossen var et av Oslos høyeste fossefall før denne delen av Alnaelven ble lagt i rør. Nå skal fossen igjen få falle i fritt fall, og det blir en attraksjon. Elvebredden på oversiden er også under full rehabilitering.

Ved Leirfossen lå Grorud Textilfabrikk. Tekstilproduksjon var det også lenger opp ved Alna. Leirfossen, som nå blir gjenåpnet ved Hølaløkka, ga kraft til Grorud Kledefabrikk og Shoddyfabrikken ved Groruddammen. (Shoddy lages av opprevne ullfiller og erstattet halm som fyllstoff i madrasser.) Med tiden ble disse fabrikkene deler av De Forenede Uldvarefabriker med en landsomfattende butikkjede.

Fra Hølaløkka kan man vandre i meget hyggelige omgivelser oppover mot Kalbakkveien. Her er elvebredden og Leirfossen under betydelig rehabilitering. Lenger opp finner vi Kalbakkbrua, en steinhvelvbru fra 1790. Så krysser vi Kalbakkveien og vandrer videre oppover mot Trondheimsveien, som går i en høy bru over et flott elvelandskap hvor Grorud dammen nå blir rehabilitert.

Vi beveger oss oppover mot Ammerud og Grorud, kjente gårder i

Forfatteren ved Leirfossen – før restaurering.

området. Også i Alna har det vært drevet flomsager. Langt tilbake i tiden, allerede i 1611–12 betalte Hans Ammerud og Halvor Grorud sagskatt til kongen. Etter å ha passert Ammerud, finner vi etter hvert blåmerkede stier inn til Alnaelvens hovedkilde som er Alnsjøen. Denne nås via Ammerudveien og Alundamveien.

GJENREISING AV ALNA

Alnas gjenåpning gjennom Groruddalen er et kjempeløft! Arbeidet beskrives i en egen kommunedelplan som er minst like omfattende og løfterik som den som i sin tid gjaldt for Akerselva. Planen forutset-

ter gjenåpning av en rekke sidebekker som er knyttet til aktuelle turveier. Den nedre delen av Alna fra Svartdalen og nedover, representerer nok det mest krevende gjenåpningsprosjektet. Likevel regner vi med at elven vil finne sin vei fra Kværnerbyen med den gjenåpnede Kværnerfossen, nedover Loenga frem til den sydøstre delen av Middeldaldervannspeilet. Da kan den komme frem fra sitt rør gjennom Ekebergfjellet og renne ut der den naturlig

Restaurering ovenfor Leirfossen.

hører hjemme, nemlig i Middeldalderparken.

Oslo kommune satser for tiden aktivt på at Alna gjenåpnes med en god turvei tilrettelagt for gang- og sykkeltrafikk mellom fjorden og Lillomarka. Plan- og bygningsetaten bestilte høsten 2008 mulighetsbeskrivelser for fem sentrale rehabiliteringsområder fra kjente planleggingsfirmaer. rehabiliteringsområdene er:

1. Grorudparken fra Grorud jernbanestasjon med blant annet Hølaløkka-området
2. Rommensletta
3. Bryn
4. Kværner – Jøtulomt
5. Lodalen

Dette viser grep som lover godt for fremtiden. Mulighetsbeskrivelsene er fulgt opp i en samlet Kommunedelplan for Alna miljøpark (2009).

Den største og vanskeligste utfordringen blir planen for gjenåpning forbi terminaltomten på Alnabru. Her arbeides det med midlertidige løsninger som vil gjøre det mulig å gå i et sammenhengende

grønndrag, selv om elven renner i rør under terminalanlegget. Bare fremtiden vil vise om vi får elven frem fra røret under terminalen.

Kommunedelplan for Alna miljøpark er blitt et godt dokument for en fremtidsrettet reparasjon av elvemiljøet fra Middeldaldervannspeilet til Groruddalen og Lillomarka. Når planen er vedtatt, er alt det på plass som skal til for å få den elven vi ønsker. Utfordringen blir å sørge for at dette følges opp med midler til gjennomføring. Oslo har hatt en fin plan for utbygging av turveinettet siden 1940-tallet, men ennå gjenstår det å fullføre planen. Langt fra alt er i ferdig utbygd. Vi tror ikke at elveplanene krever like lang tid for å realiseres.

OGSÅ SIDEBEKKER BØR GJENÅPNES

Oslo Elveforum og vår meget aktive venneforening «Alna-elvas venner» ønsker at også sidebekker til Alna må gjenåpnes. Foreningene har redegjort for at i alt 16 sidebekker bør vurderes gjenåpnet, fortrinnsvis i forbindelse med anlegg av turvei. De 16 bekkene er: Ekebergbekken, Simensbråtbekken, Kværnerbekken, Svartdalsbekken, Østensjøbekken, Tvetenbekken, Trosterudbekken, Veitvetbekken og «terminabekkene», Lindebergbekken, Furusetbekken, Nylandsbekken, Lilletjernsbekken, Gransbekken, Svartjernbekken, Jylsbergbekken og Bånkallbekken. For ti av disse sidebekkene har Plan- og Bygningsetaten allerede innhentet mulighetsstudier.

AVSLUTNING

I årene fremover vil Groruddalen være i betydelig omforming. Mange nye boliger vil bli bygget i dalbunnen, som tidligere har vært regulert til næringsvirksomhet. Det sier seg selv at disse nye innbyggerne vil ha stort behov for grønne områder. Tilgang til Alna som en viktig grønn korridor – en blågrønn streng gjennom Groruddalen, vil være av stor betydning for dalen som et godt sted å bo i.

Ressursen ligger der. Slutt å si «at det er jo bare en bekk». Ta vare på elven og videreutvikle den slik Kommunedelplan for Alna miljøpark legger til rette for. ■

Groruddammen.

KILDER
Alna. Oslos glemte byelv
– Sigurd Senje, Oslo Byes Vel
Alna – Karsten Sølve Nilsen
Elvelangs Turguide til elvene i
Oslo – Ida Hvoslef m.fl.
Alnanaturen. En veiviser til
dyr, fugler og vegetasjon
– Friluftsetaten
Groruddalen kulturminneatlas
– Byantikvaren
Oslo Byleksikon –
Kunnskapsforlaget